

KUR'ÂN'A YAKLAŞIMDA İSLÂH AKIMI: MODERNİZM (10)

(...düenden devam)

Daha önce Şeyhülislâmın kontrolü altında bulunan bu kurumların laikleştirilmesi çabasına rağmen ulema ve medrese dünya işlerinde etkin rol oynamaya devam etmişlerdir. Bu rol, kurumların laikleştirilmesine **karşı çıkmadan, şeriat hukukunun kanunlaştırılması için Mecelle** 'nin yazılmasını **sabote etmeye varıncaya kadar geniş bir alana yayıldı.** Avrupa karşısında devleti güçlendirmek için yapılan bu reformlar, yöneticilerin de yetkisini sınırlıyordu. Sonunda kendi birliğini koruyamayan ve devlet içindeki etkinliğini yavaş yavaş yitirmeğe başlayan ulemâ sınıfı, önemli bir dinî düşünür yetiştiremedi.

Yalnız Ulemâ sınıfından gelen Ahmed Cevdet Paşa (1822-1895) bir istisnâ oluşturur. Ancak o da ulema sınıfından ayrılıp devlet adamı olduktan sonra bu kişiliğini kazanmıştır. Muhakkak ki Ahmed Cevdet Paşa, zamanının büyük reformcularındandır. Ancak o, dinî bir düşünür değil, hukuksal bir yenilikçidir. O, bir yandan Tanzimat dönemi devlet adamlarını, Fransız kanununu Türk devletine uyarlamaya (Fransız kanununu, İslâm'a uyar biçime getirmeye, daha doğrusu, **İslâm hukukunu Fransız kanun tekniği ile yazmaya**) çalışırken, bir yandan da şeriatin sözcüsü olan ulemanın, modern hukuk sisteminin isteklerine yanıt vermekten âciz kaldıklarını göstermiştir. Mecelle (1870-1877) ve Kanûn-i Arâzî (1858), İslâm Hukukunun modernleştirilmesi yolunda en büyük eserlerdir. Ancak onun modernizmi bir anayasa yapmayauzanmamıştır.A

Cevdet Paşa, fıkıh kurallarını modernkanun biçimine getirmesinden ötürü Genç Osmanlıların takdirini almış ise de anayasaya karşı olmakta II. Abdulhamid 'i desteklemiştir.

Buna rağmen Mecelle

'nin şiddetle karşıtı olan Şeyhülislâm Hasan Fehmi'nin baskısı ile Abdulhamid, Cevdet Paşa'nın yasalaştırma çalışmasını durdurmuştur.

Abdulhamid II dönemi (1876-1909), herhangi bir dini yeniliğin olmadığı dönemdir. Bu dönem, tarikatlerin, özellikle Türk tarihinde yeri olmayan Kuzey Afrika kökenli tarikatlerin

açılım gösterdiği bir dönemdir. Herhalde Abdülhamid, Arapların, Osmanlı Devleti'ne desteğini sağlamak için bu tür tarikatlere imkân tanımıştır. Niyazi Berkes'e göre Panislamizm (İslâmcılık) akımının geliştiği Abdülhamid döneminde Türkler arasında, Muhammed Abduh çağında modernist düşünce izlerini yansıtan bir düşünür çıkmamıştır. Maamâfih Cemaleddin Afgânî'nin eserinin ilhamıyla "Maddiyyûn Mezhebinin İsmihlâli (Materyalizmin Reddi)" tipinde eserler yazılmıştır.

Merhum Hocamız Ord. Prof. Dr. Hilmi Ziya Ülken'in, Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi adlı eserinde verdiği bilgiye göre Osmanlı Devleti'nde, özellikle 19'ncü asrın son yarısında artık iyice yayılmaya başlayan İslâmcılık, Batıcılık ve Türkçülük akımlarını, karşıt akımlar değil, fakat birbirini tamamlayan akımlar olarak uzlaştırmak isteyen ilk kişi, Ali Suâvî'dir.

(devamı yarın..)